

Sygn. akt I PK 139/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z powództwa M. N.

przeciwko R. Spółce Akcyjnej w P.

o ryczałt za noclegi,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 października 2018 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 2 marca 2017 r., sygn. akt IX Pa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok w punktach 1, 2 i 5 i przekazuje
sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 2 marca 2017 r., sygn. akt IX Pa [...] Sąd Okręgowy w K.
w wyniku apelacji pozwanej R. S.A. w P. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w T.
z 20 października 2016 r., sygn. akt IV P [...] w ten sposób, że oddalił powództwo

M. N. w zakresie roszczeń o ryczałty z tytułu podróży służbowych, ponadto zniósł wzajemnie między stronami koszty zastępstwa procesowego i zmienił rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów, w pozostałym zakresie apelację oddalił.

Powód został zatrudniony u pozwanej z dniem 3 grudnia 2007 r. na podstawie umowy o pracę na okres próbny do 29 lutego 2008 r., a następnie na podstawie umów o pracę na czas określony od 1 marca 2008 r. do 28 lutego 2009 r. oraz od 1 marca 2009 r. do 28 lutego 2014 r. Powód był zatrudniony jako kierowca samochodu ciężarowego w tzw. ruchu międzynarodowym z miejscem wykonywania pracy przy ul. T. [...] w T.. Był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy za wynagrodzeniem składającym się z wynagrodzenia zasadniczego i wynagrodzenia ryczałtowego, a to ryczałtu za pracę w godzinach nadliczbowych, ryczałtu za pracę w porze nocnej i ryczałtu za dyżur.

Pozwana Spółka ma swoje bazy w T., W., P. i X.. Powód był przypisany do bazy w T..

Wynagrodzenie zasadnicze powoda wynosiło:

- od 1 stycznia 2011 r. – 1.386,00 zł,
- od 1 stycznia 2012 r. – 1.500,00 zł.

Od dnia 1 stycznia 2011 r. wynagrodzenie ryczałtowe powoda wynosiło:

- ryczałt za pracę w godzinach nadliczbowych - 507,40 zł,
- ryczałt za pracę w porze nocnej - 92,40 zł oraz
- ryczałt za dyżur - 316,80 zł.

Od dnia 1 stycznia 2012 r. wynagrodzenie ryczałtowe powoda wynosiło:

- ryczałt za pracę w godzinach nadliczbowych - 549,20 zł,
- ryczałt za pracę w porze nocnej - 100,24 zł oraz
- ryczałt za dyżur - 171,46 zł.

W dniu 5 stycznia 2010 r. powód podpisał oświadczenie dotyczące, m.in., powierzenia mu mienia pozwanej i ponoszenia przez niego odpowiedzialności za szkodę w tym mieniu, obowiązku posiadania przez niego bieżącej weryfikacji aktualnych dokumentów związanych z wykonywaniem transportu samochodowego towarów oraz obowiązujących u pozwanej limitów paliwowych. W punkcie 7 oświadczenia powód wyraził zgodę na wykorzystywanie w pojeździe (znajdującym się na postoju i wyposażonym w odpowiednie miejsce do sprania) dziennych

okresów odpoczynku i skróconych tygodniowych okresów odpoczynku poza bazą zgodnie z art. 8 Rozporządzenia (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r.

Do podstawowych obowiązków powoda należało m.in. terminowe, sprawne i bezszkodowe transportowanie przesyłek klientów pozwanej, stosowanie się do wytycznych zawartych w „Podręczniku kierowcy firmy R.”, zachowanie tajemnicy służbowej. Powód jeździł głównie do Anglii, Hiszpanii i krajów Beneluksu – ogólnie Europy Zachodniej, a sporadycznie do krajów Europy Południowej. Powód spędzał w podróży służbowej od tygodnia do maksymalnie trzech tygodni. Zarówno przyjazdy jak i wyjazdy powoda odbywały się w różnych dniach tygodnia, łącznie z sobotami i niedzielami. Przerwy między jedną a drugą trasą wynosiły od 24 godzin do 40 kilku godzin. Powód jeździł zgodnie z konwencją AETR. Jeden cykl jazdy powoda wynosił maksymalnie 9 godzin. Czasami zdarzało się powodowi przekraczać czas jazdy z powodu braku miejsca na parkingach lub korków na drodze, co opisywał na wydrukach z tachografu. Powód miesięcznie pracował ponad 200 godzin.

Powód, podobnie jak większość innych kierowców, zapisywał w kalendarzu wszystkie dane związane z odbywanymi podróżami, w tym między innymi godziny pracy, odbywaną trasę, tankowania paliwa, różne zdarzenia związane z transportem. Powód odnotowywał na bieżąco po zakończonym dniu miejsca noclegu, ilość przejechanych godzin i kilometrów, załadunek i rozładunek. Powód robił te zapiski dla własnej wygody, bo dzięki nim mógł w razie potrzeby wyjaśnić jakieś kwestie sporne oraz prawidłowo wypełnić kartę drogową.

Kierowcy pozwanej wypełniali karty drogowe z każdej trasy. W kartach drogowych były informacje takie jak: imię i nazwisko kierowcy, numer rejestracyjny pojazdu i naczepy, numer zlecenia, data wyjazdu z godziną i z miejscowością, data i miejscowość przekroczenia granicy, godzina przekroczenia granicy Polski, miejsca załadunku i rozładunku z datą i godziną, data i godzina powrotu do bazy, ilość zatankowanego paliwa, miejsca tankowania paliwa, stan licznika. Kartę drogową kierowcy wypełniali aż do wyczerpania wszystkich rubryk, a następnie zdawali je w biurze. Dyspozytorzy weryfikowali karty drogowe pod kątem tego, czy

kierowca jechał właściwą trasą, czy zgadzają się daty i liczniki. Po weryfikacji karty drogowe były przekazywane do kadr.

Karty drogowe służyły do wyliczania wysokości należności wypłacanych tytułem delegacji. Delegacje wynosiły 0,30 zł za jeden przejechany kilometr i były wypłacane kierowcom 20 dnia każdego miesiąca w formie przelewu. Razem z delegacjami były też wypłacane dodatki za weekendy spędzane poza domem. Wysokość tych dodatków zależała od miejsca, w którym kierowca spędzał weekend i wynosiła od 100 do 200 zł.

Kierowcy zatrudnieni u pozwanej podpisywali ponadto *in blanco* druki polecenia wyjazdu służbowego oraz dokument o nazwie „rozliczenie diet i noclegów krajowych i zagranicznych”. W tym dokumencie ryczały za noclegi były rozliczane, ale nie były wypłacane.

W trakcie podróży służbowych powód, tak jak pozostali kierowcy, zawsze spał w kabinie swojego samochodu. Dla wszystkich kierowców było oczywiste, że będą spać w kabinie i nikt o to się nie pytał. Od początku pracy u pozwanej powód wiedział, że będzie spał w samochodzie, ale miał za to dostawać ryczałt. U pozwanej był tylko jeden przypadek, kiedy kierowca spał w trasie w hotelu. Było to zimą, gdy w samochodzie tego kierowcy zepsuło się ogrzewanie.

Kabina samochodu użytkowanego przez powoda była wyposażona w dwie leżanki, dwa fotele, lodówkę, ogrzewanie postojowe W., maty na oknach odbijające światło. Samochód nie miał klimatyzacji postojowej. Na leżankach były tylko materace. Powód korzystał z własnej kołdry, poduszek i pościeli, które prała mu żona. Pozwana nie rekompensowała powodowi tych kosztów. Warunki w kabinie nadawały się do krótkiego odpoczynku. Odpoczynek w kabinie nie był porównywalny do tego, który ma się w domu czy hotelu. Ogrzewanie postojowe nie było tak wydajne, a latem w kabinie było gorąco. Materac w samochodzie użytkowanym przez powoda był z gąbki i szybko się ubijał. Był twardy i niewygodny. Powód na trasę zabierał po 2-3 komplety pościeli.

W kabinie nie było żadnych urządzeń sanitarno-higienicznych. Powód musiał korzystać z urządzeń sanitarno-higienicznych na parkingach, za co zazwyczaj musiał uiścić opłatę. Pozwana nie zwracała opłat za toalety i prysznice. Powód, aby mieć możliwość umycia rąk lub twarzy, woził ze sobą pojemnik z wodą.

Pozwana niechętnie zwracała opłaty za płatne parkingi. Kierowcom zalecano, aby starali się stawać na parkingach bezpłatnych, tj. przy stacjach benzynowych albo w jakichś zatoczkach. Na stacji benzynowej były kolejki do toalet i prysznic, gdyż ich ilość była zbyt mała do ilości ciężarówek na parkingu. Na parkingach płatnych czasami w cenie parkingu była możliwość skorzystania z toalety bądź prysznic. Zdarzały się również na parkingach płatnych nieliczne przypadki, kiedy w cenę był wliczony również posiłek.

Do każdego auta była przypisana karta paliwowo-płatnicza, którą można było płacić za paliwo na wybranych stacjach oraz za inne wydatki. Dodatkowo kierowcy otrzymywali od pozwanej zaliczki pieniężne w złotych, euro i funtach na poczet wydatków w trakcie podróży. Kierowcy mogli przeznaczać zaliczki na zakup części do auta, paliwo, winiety, parkingi, gdy nie dało się zapłacić kartą. Pieniędzy z zaliczek kierowcy nie mogli przeznaczać na prywatne zakupy ani toalety lub prysznice.

Samochód użytkowany przez powoda był wyposażony w tachograf cyfrowy, a powód miał wyrobioną kartę kierowcy, na której były zapisywane wszystkie dane.

Zgodnie z § 7 Regulaminu wynagradzania dla pracowników pozwanej w przedsiębiorstwie są wypłacane następujące składniki wynagrodzenia w zależności od zajmowanego stanowiska i wykonywanych obowiązków:

- a) wynagrodzenie zasadnicze,
- b) dodatek za pracę w porze nocnej,
- c) dodatek za pracę w godzinach nadliczbowych,
- d) dodatek za pracę w niedzielę i święto,
- e) dodatek za dyżur,
- f) wynagrodzenie za czas przestoju niezawinionego przez pracownika,
- g) premia uznaniowa.

Ponadto pracownikom przysługują następujące świadczenia związane z pracą:

- 1) należności na pokrycie kosztów podróży służbowej,
- 2) nagrody,
- 3) wynagrodzenie albo zasiłek za czas choroby,

4) jednorazowe odprawy w związku z przejściem na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy.

Wynagrodzenie zasadnicze ustalane jest dla każdego pracownika w oparciu o tabelę płac (§ 9 Regulaminu wynagradzania). Zgodnie z § 11 ust. 1 obowiązującego u pozwanej Regulaminu wynagradzania dodatki, odprawy oraz inne świadczenia związane z pracą naliczane są na zasadach określonych w Kodeksie pracy i innych przepisach powszechnie obowiązujących, np. ustawy o czasie pracy kierowców i innych. W myśl § 11 ust. 2 Regulaminu wynagradzania należności na pokrycie kosztów podróży służbowej naliczane są na zasadach przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej - zgodnie z Kodeksem pracy.

Na zlecenie Sądu Rejonowego biegły sądowy z zakresu wynagrodzeń, płac oraz rozliczeń publiczno-prawnych na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, tj. na podstawie zestawienia sporządzonego przez powoda oraz kopii kalendarza wyliczyła, że wysokość szkody poniesionej przez powoda z tytułu diet i ryczałów za noclegi służbowe oraz wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych w okresie od 1 listopada 2011 r. do 27 lipca 2012 r. z uwzględnieniem kwoty wypłaconej przez pozwaną tytułem delegacji wynosi 27.888,71 zł. W opinii biegła dokonała rozliczenia delegacji wskazując, że:

- za okres od 2 listopada do 12 grudnia 2011 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi 4.476,35 zł (8.321,35 zł – 3.845 zł = 4.476,35 zł);

- za okres od 13 grudnia 2011 r. do 21 grudnia 2011 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi 313,05 zł (2.668,05 zł – 2.355,00 zł = 313,05 zł);

- za okres od 3 stycznia 2012 r. do 2 lutego 2012 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi 1.453,59 zł (4.645,59 zł – 3.210,00 zł = 1.435,59 zł);

- za okres od 2 lutego 2012 r. do 9 marca 2012 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi 3.675,97 zł (6.805,97 zł – 3.130,00 zł = 3.675,97 zł);

- za okres od 12 marca 2012 r. do 5 kwietnia 2012 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałtów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi 1.589,76 zł ($5.449,76 \text{ zł} - 3.860,00 \text{ zł} = 1.589,76 \text{ zł}$);

- za okres od 10 kwietnia 2012 r. do 11 maja 2012 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałtów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi 2.500,39 zł ($5.510,39 \text{ zł} - 3.010,00 \text{ zł} = 2.500,39 \text{ zł}$);

- za okres od 14 maja 2012 r. do 1 czerwca 2012 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałtów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi - (minus) 184,88 zł ($2.995,12 \text{ zł} - 3.180 \text{ zł} = -184,88 \text{ zł}$);

- za okres od 4 czerwca 2012 r. do 29 czerwca 2012 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałtów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi 1.976,24 zł ($4.291,24 \text{ zł} - 2.315,00 \text{ zł} = 1.976,24 \text{ zł}$);

- za okres od 16 lipca 2012 r. do 27 lipca 2012 r. różnica pomiędzy należną powodowi sumą diet i ryczałtów a kwotą wypłaconą przez pozwaną wynosi 658,93 zł ($1.435,68 \text{ zł} - 776,75 \text{ zł} = 658,93 \text{ zł}$).

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy w T. wyrokiem z 20 października 2016 r., sygn. akt IV P [...] częściowo uwzględnił powództwo. Wyrok ten zaskarżyła apelacją pozwana spółka, zarzucając mu naruszenie art. 77⁵ § 2 k.p., § 4, § 9 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Pracy i polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w związku z art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców; § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z 2002 r. w związku z art. 75⁵ § 2 k.p.; art. 27 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2014 r. o czasie pracy kierowców; art. 8 ust. 7 Umowy europejskiej dotyczącej pracy załóg pojazdów wykonujących międzynarodowe przewozy drogowe (AETR), sporządzonej w Genewie dnia 1 lipca 1970 r. oraz art. 8 ust. 8 Rozporządzenia (WE) nr 561/06 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego oraz zmieniające rozporządzenie Rady (EWG) nr 3821/85 i (WE) 2135/98, jak również uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3820/85 w związku z art. 288 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

w związku z art. 27 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców; art. 8 k.p.; art. 233 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c.

Sąd Okręgowy uznał, że apelacja pozwanej zasługuje na uwzględnienie w zakresie, w jakim dotyczyła zasądzenia na rzecz powoda ryczałtów za noclegi.

Sąd drugiej instancji, powołując się obszernie na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15, wskazał, że w wyniku uznania, że art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.) w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1666 ze zm.) w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. Nr 167) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. powołanej w punkcie 1 w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. powołanej w punkcie 1 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji (Dz.U. z dnia 22 grudnia 2016 r., poz. 2206), roszczenie powoda pozbawione zostało podstawy prawnej.

Ponadto, Sąd odwoławczy uznał, że pozwany zapewnił powodowi miejsce do spania w kabinie pojazdu. Miejsce do spania znajdowało się w przystosowanej do tych celów wydzielonej kabinie. Znajdowała się tam zamontowana fabrycznie na stałe leżanka o długości około 2,1 do 2,2 metra i składana leżanka. Leżanki zbudowane były z płyty pilśniowej z kątownikami i uzupełnione materacami z gąbki. Leżanka usytuowana była za fotelami kierowcy. Materac miał zmienną szerokość, tj. z przodu i z tyłu był węższy, a pośrodku, na wysokości siedzeń, szerszy,

maksymalnie miał 80 cm szerokości i 5 - 7 cm grubości. Samochód był wyposażony w ogrzewanie postojowe W. (ogrzewanie niezależne od silnika), klimatyzację działającą podczas pracy silnika oraz lodówkę.

Powód wyraził też zgodę na taką formę i warunki odpoczynku składając w dniu 5 stycznia 2010 r. odpowiednie oświadczenie. Natomiast powód nie wykazał, by poniósł jeszcze jakieś inne koszty związane z noclegami w trakcie podróży służbowych. Przeciwnie, wprost przyznał, że nigdy w okresie zatrudnienia u pozwanej nie nocował w hotelu bądź w innym miejscu i z tego tytułu nie poniósł jakichkolwiek kosztów.

Powyższy wyrok skargą kasacyjną zaskarżył powód, co do punktu 1, 2 i 5. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. Naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy:

a) art. 328 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego w związku z art. 391 Kodeksu postępowania cywilnego przez błędy poczynione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku polegając na fragmentarycznym jedynie wskazaniu podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie braku wskazania faktów, które Sąd uznał za udowodnione, braku wskazania dowodów, na których się oparł, a także braku wskazania przyczyn, dla których innym dowodom Sąd odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, a także braku przytoczenia przepisów prawa na których oparto wyrok, wszystko skutkujące brakiem możliwości dostatecznie jasnego ustalenia faktycznych i prawnych przyczyn rozstrzygnięcia.

b) art. 387 § 2¹ Kodeksu postępowania cywilnego poprzez brak podania w uzasadnieniu wyroku szczegółowych ustaleń dotyczących stanu faktycznego w sprawie pomimo, że Sąd Okręgowy w kilku jedynie zdaniach na stronie 47 uzasadnienia zaskarżonego wyroku zmienił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, a w apelacji pozwanego zgłoszono zarzuty dotyczące tychże ustaleń faktycznych.

2. Naruszenie przepisów prawa materialnego mających wpływ na wynik sprawy:

a) art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r., Kodeks pracy w

związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że odnosi się także do zwrotu kosztów noclegu w krajowych podróżach służbowych pracowników, w tym kierowców zawodowych, pomimo tego, że przepis § 16 ust. 1, 2 i 4 Rozporządzenia dotyczy wyłącznie podróży służbowych zagranicznych co miało wpływ na niewłaściwe zastosowanie tejże normy jako podstawy oddalenia powództwa także w zakresie zwrotu kosztów noclegu (ryczałtów za nocleg) w trakcie krajowych podróży służbowych,

b) art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że norma odnosi się także do zwrotu kosztów noclegu w krajowych podróżach służbowych pracowników, w tym kierowców zawodowych, pomimo tego, że przepis § 9 ust. 1, 2 i 4 Rozporządzenia dotyczy wyłącznie podróży służbowych zagranicznych (do których to zresztą odnosi sam tytuł Rozporządzenia) co miało wpływ na niewłaściwe zastosowanie tejże normy jako podstawy oddalenia powództwa także w zakresie zwrotu kosztów noclegu (ryczałtów za nocleg) w trakcie krajowych podróży służbowych,

c) art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy w związku z art. 77⁵ § 3 Kodeksu pracy poprzez nieprawidłową wykładnię skutkującą brakiem zastosowania w niniejszej sprawie jako podstawa roszczeń powoda o zapłatę ryczałtów za nocleg w zagranicznych i krajowych podróżach służbowych, w sytuacji gdy pozwany pracodawca uregulował zasady zwrotu kosztów noclegu w regulaminie wynagradzania, a z ostrożności:

d) art. 2 ust. 7 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeksu pracy w związku z

art. 77⁵ § 3 Kodeksu pracy przez ich nieprawidłową wykładnię skutkującą brakiem zastosowania w niniejszej sprawie jako podstawa roszczeń powoda o zapłatę ryczałtów za nocleg w zagranicznych i krajowych podróżach służbowych.

W związku z powyższym skarżący wniósł o:

1. Uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K., a z ostrożności ewentualnie o:
2. Uchylenie wyroku w zaskarżonej części i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty, a to na podstawie art. 398¹⁶ Kodeksu postępowania cywilnego.
3. Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.
4. Zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik pozwanej spółki wniósł o:

1. wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na brak spełnienia ustawowych przesłanek określonych przepisem art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c.;
2. w przypadku przyjęcia skargi do rozpoznania - oddalenie skargi kasacyjnej w całości;
3. zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego radcy prawnego według norm oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej okazały się uzasadnione w stopniu wskazującym na konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku.

Na podstawie art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutów naruszenia prawa procesowego sformułowanych w skardze kasacyjnej, bowiem dopiero po ustaleniu, że Sąd drugiej instancji przeprowadził prawidłowo postępowanie w niniejszej

sprawie możliwe będzie dokonanie oceny, czy Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej wykładni oraz prawidłowo zastosował przepisy prawa materialnego. Zasadne okazały się zarzuty naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 387 § 2¹ k.p.c. W judykaturze przyjmuje się, że zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. mógłby sam w sobie uzasadniać uwzględnienie skargi kasacyjnej, gdyby wady uzasadnienia zaskarżonego wyroku były tak poważne, że uniemożliwiałyby przeprowadzenie jego kontroli kasacyjnej (wyrok Sądu Najwyższego z 3 marca 2017 r., I CSK 318/16, LEX nr 2281275). Natomiast w sytuacji dokonania przez sąd drugiej instancji odmiennej oceny dowodów konieczne jest szczegółowe wyjaśnienie motywów zmiany oceny dowodów i dokonanie nowej oceny stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 października 2017 r., I UK 391/16, LEX nr 2400312).

Natomiast z art. 387 § 2¹ k.p.c. wynika, że sąd drugiej instancji może ograniczyć treść uzasadnienia do wyjaśnienia jedynie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa tylko wtedy, gdy nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń. W przeciwnym wypadku uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno czynić zadość wymaganiom art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 lipca 2016 r., V CSK 612/15, LEX nr 2108511; wyrok Sądu Najwyższego z 12 kwietnia 2018 r., II UK 25/17, LEX nr 2497999).

Sąd Okręgowy sporządzając zaskarżony wyrok dokonał odmiennej oceny stanu faktycznego sprawy, jednak nie wskazał on w sposób wyczerpujący i umożliwiający prześledzenie argumentacji leżącej u podstaw wydanego rozstrzygnięcia, w treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku dowodów na jakich się oparł dokonując własnej oceny. W szczególności należy zauważyć, że Sąd Okręgowy nie wyjaśnił, na co słusznie zwraca uwagę skarżący, na jakiej podstawie uznał, że pozwany pracodawca zapewnił powodowi bezpłatny nocleg w kabinie samochodu. Należy przypomnieć, że mimo wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15, nadal aktualne pozostaje orzecznictwo Sądu Najwyższego, w którym Sąd ten stanął na stanowisku, że zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego

miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) oraz przepisów rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167), bowiem to na pracodawcy spoczywa powinność zabezpieczenia odpowiednich warunków noclegowych w podróży służbowej. Obowiązek ten może zostać zrealizowany w dwojaki sposób. Po pierwsze, przez zorganizowanie warunków umożliwiających odpoczynek, po drugie, przez ustanowienie ryczałtu w wysokości dającej możliwość zrealizowania tej potrzeby we własnym zakresie (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, OSNP 2014 nr 12, poz. 164; wyrok Sądu Najwyższego z 17 maja 2017 r., II PK 106/16, LEX nr 2306361; wyrok Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2018 r., II PK 3/17, LEX nr 2530649; wyrok Sądu Najwyższego z 13 marca 2018 r., I PK 360/16, LEX nr 2508180; wyrok Sądu Najwyższego z 19 grudnia 2017 r., I PK 317/16, LEX nr 2473798). Ponadto, warto również zwrócić uwagę na wyrażoną w orzecznictwie tezę, zgodnie z którą sam nocleg w kabinie pojazdu, nawet o podwyższonym standardzie, nie niweczy automatycznie zasadności żądania zasądzenia ryczałtów w związku z podróżą służbową, a może co najwyżej wpłynąć na jego wysokość (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 1 marca 2018 r., I PK 330/16, LEX nr 2508179). Jak wynika z powyższych rozważań, Sąd drugiej instancji dokonał oceny stanu faktycznego sprawy sprzecznej z powszechnie przyjętą wykładnią prawa, od lat prezentowaną w orzecznictwie Sądu Najwyższego, tym bardziej powinien wyjaśnić na jakich dowodach oparł się w tym zakresie i dlaczego dokonał takiej oceny, czego jednak nie uczynił.

Ponadto, jak słusznie zarzucono w skardze kasacyjnej, Sąd Okręgowy w sposób oczywisty pominął i w ogóle nie odniósł się do części materiału

dowodowego, która mogła mieć istotne znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Mianowicie, Sąd drugiej instancji całkowicie zignorował treść Regulaminu wynagradzania obowiązującego u pozwanego, który przewidywał wprost, w § 11 ust. 2 Regulaminu, że należności na pokrycie kosztów podróży służbowej naliczane są na zasadach przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej - zgodnie z Kodeksem pracy. Zatem pracodawca, wprowadzając w zakładzie pracy Regulamin wynagradzania, sam zdecydował się na przyznanie kierowcom, których zatrudniał, należności na pokrycie kosztów podróży służbowych na zasadach przewidzianych w aktach prawa dotyczących pracowników państwowych lub samorządowych jednostkach sfery budżetowej. Należy w tym miejscu przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, jest utrata aktualności uchwały Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164) w zakresie, w jakim wskazywała ona, że postanowienia zakładowych przepisów prawa pracy regulujących kwestię świadczeń należnych kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym z tytułu podróży służbowych nie mogą przewidywać świadczeń w wysokości niższej niż przewidziane w aktach wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. Po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie stosuje się wprawdzie art. 21a ustawy z 2004 r. o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p. w przypadku, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 8 marca 2017 r., II PK 409/15, LEX nr 2306366 oraz II PK 410/15, LEX nr 2306367). Sąd Najwyższy wskazywał również wielokrotnie w swoim aktualnym orzecznictwie, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży

służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. poz. 167). Jeżeli jednak pracodawca nie ustali wysokości ryczałtu, albo wyraźnie i jednoznacznie wykluczy jego wypłatę, wówczas przed pracownikiem otwiera się droga dochodzenia ryczałtu za nocleg w wysokości wynikającej z rozporządzeń wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 28; wyroki Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2017 r., III PK 149/16, LEX nr 2435631; z 13 grudnia 2017 r., III PK 6/17, LEX nr 2428244; z 19 grudnia 2017 r., I PK 249/16, LEX nr 2440465; z 1 marca 2018 r., I PK 330/16, LEX nr 2508179 oraz I PK 331/16, LEX nr 2486197). Pamiętać również należy, że pojęcie zwrotu kosztów podróży obejmuje: diety, zwrot kosztów przejazdów i dojazdów, noclegów i innych wydatków, określonych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb. Stąd użyte przez ustawodawcę w art. 77⁵ § 3 k.p. sformułowanie „na pokrycie kosztów podróży” ma szeroki kontekst i obejmuje wszelkie koszty (należności), których rekompensaty może oczekiwać pracownik. Podstawowym kosztem, związanym z podróżą służbową, jest koszt noclegu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2018 r., I PK 310/16, LEX nr 2459716).

W realiach niniejszej sprawy pozwany pracodawca uregulował kwestię należności za podróże służbowe w Regulaminie wynagradzania. Wobec tego, mimo że zgodnie ze stanem prawnym istniejącym po wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 11/15, nie znajdowałyby zastosowania, do sytuacji pracowników pozwanego, przepisy rozporządzeń dotyczące należności pracowników zatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej, to nie można jednak pominąć treści postanowień zawartych w Regulaminie wynagradzania obowiązującego u pozwanego, które wprost odsyłają w zakresie należności pracowników z tytułu podróży służbowych do przepisów wspomnianych powyżej rozporządzeń, co istotnie zmienia sytuację prawną w niniejszej sprawie. W takim, bowiem przypadku, przepisy rozporządzeń znajdują zastosowanie nie na podstawie (uznanego za

niekonstytucyjne) odesłania ustawowego, ale na podstawie decyzji samego pracodawcy, który zdecydował się odesłać w tym zakresie do przepisów rozporządzeń. Sąd drugiej instancji jednak całkowicie zignorował te ustalenia, w żaden sposób się do nich nie odniósł, ani też ich nie zmienił, co oznacza, że postępowanie w niniejszej sprawie zostało przeprowadzone wadliwie, a zastosowanie prawa materialnego było co najmniej przedwczesne, bowiem Sąd drugiej instancji nie rozważył całości zebranego w sprawie materiału dowodowego.

W odniesieniu natomiast do zarzutów prawa materialnego, to z uwagi na stwierdzone błędy w przeprowadzonym w niniejszej sprawie postępowaniu i jego braki, nie jest możliwe dokonanie oceny prawidłowości zastosowania przez Sąd Okręgowy prawa materialnego. Warunkiem bowiem zbadania, czy w sprawie zostało prawidłowo wyłożone i zastosowanie prawo materialne, jest stwierdzenie, że w sprawie tej przeprowadzono prawidłowe i wyczerpujące postępowanie przed sądem drugiej instancji.

Rozpoznając sprawę ponownie Sąd drugiej instancji powinien zatem wziąć pod uwagę całość materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, jak i ustaleń faktycznych dokonanych przez Sądy. Jednocześnie, w przypadku zmiany ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd pierwszej instancji, Sąd Okręgowy powinien wskazać na jakich dowodach się w tej mierze oparł i dlaczego uznał, że ustalenia Sądu Rejonowego były nieprawidłowe. W szczególności, Sąd odwoławczy weźmie pod uwagę treść Regulaminu wynagradzania obowiązującego u pozwanego pracodawcy i jego wpływ na roszczenia powoda. Dopiero po przeprowadzeniu prawidłowego postępowania i rozważeniu całości zebranego w sprawie materiału dowodowego, Sąd Okręgowy dokona wykładni i zastosowania relewantnych przepisów prawa z tym, że przy dokonywaniu wykładni prawa, weźmie on również pod uwagę aktualne orzecznictwo Sądu Najwyższego, częściowo przywołane w niniejszym wyroku.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

